

Discussieavond woensdag 7 mei 2014

Thema: Wel of niet verplichte tegenprestatie van mensen met een bijstandsuitkering

Inleiding:

Rond de zomer zullen gemeenten in Nederland gaan debatteren over de invoering van de verplichte tegenprestatie. Na de aanvankelijke verplichte invoering is het kabinetsbeleid nu versoepeld en mogen gemeenten zelf bepalen of zij een tegenprestatie verlangen van mensen met een bijstandsuitkering. Reden voor de Stichting Puree om een discussieavond te organiseren over dit onderwerp.

Agenda:

1. Opening
2. Presentatie Thomas Kampen
3. Presentatie IVO Korte
Pauze
4. Paneldiscussie
5. Afsluiting

1. Opening

De voorzitter van de Stichting Puree, de heer Jan Bouwens, opent de bijeenkomst en heet allen van harte welkom op deze discussieavond.

Op de tafel ligt een formulier waarop u uw naam, adres, telefoonnummer en e-mailadres kan invullen voor terugkoppeling van informatie door de Stichting Puree. Alle gegevens worden door Stichting Puree vertrouwelijk behandeld.

Van deze avond wordt een verslag gemaakt dat op de website van Stichting Puree wordt geplaatst.

In de paneldiscussie na de pauze, hopen we dat de heer Kromwijk, wethouder van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk, aan zal schuiven. Door een bijeenkomst op het gemeentehuis is dit nog onzeker.

2. Presentatie Thomas Kampen

De heer Thomas Kampen is als docent verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Hij heeft onderzoek gedaan naar vrijwilligerswerk als tegenprestatie bij verschillende gemeenten.

Thomas stelt de volgende vraag aan de aanwezigen: Wie is er vóór verplichtstelling van een tegenprestatie? In zaal is minder dan 10% voor deze maatregel.

Welke alternatieven zijn er?

- Het volgen van een opleiding
- Re-integratie
- Met rust gelaten worden

Dit leidt tot piekeren, minderwaardigheidsgevoel. Het beeld van de politiek dat dit geen oplossing is, klopt dus wel. Je krijgt het gevoel dat je buiten de maatschappij staat.

Welke tegenprestaties zijn mogelijk?

Een tegenprestatie waarbij:

- a. *het individueel* belang telt en *kortdurend* is (bijv. sollicitatietraining)
- b. *het individueel* belang telt en *langdurig* is (werk met behoud van uitkering)
- c. *maatschappelijk* belang telt en *kortdurend* is (bijv. sneeuw ruimen)
- d. *maatschappelijk* belang telt en *langdurend* is (begeleid vrijwilligerswerk)

De tegenprestatie waar de gemeente over gaat besluiten is punt c: de tegenprestatie is van maatschappelijk belang en is van korte duur.

Het onderzoek van Thomas betreft punt d: Langdurig iets doen dat niet je eigen belang is. De politiek ziet het als een soort ruilverhouding: voor een uitkering moet je iets terug doen. De gemeente Amsterdam, één van de gemeenten waar het onderzoek heeft plaats gevonden, vindt dat er ook een individueel belang moet zijn. Het moet een soort cyclus worden waar zowel het maatschappelijk belang als het individueel belang wordt gediend.

Het onderzoek van Thomas is in vijf gemeenten gehouden. De gemeenten hanteerden alle vijf een verschillend beleid: van bestraffen als er geen tegenprestatie werd verricht tot aan het belonen voor inzet en tegenprestatie. Hier tussenin lagen diverse stimuleringen om je laten “kietelen” of “verleiden” om vrijwilligerswerk te gaan doen.

Het maakt weinig verschil tussen mensen die “moeten” en “beloond worden”. Het belangrijkste is dat mensen met respect behandeld worden.

Thomas heeft 65 mensen gevolgd gedurende ca. 2,5 jaar en totaal 125 interviews gehouden. De mensen deden allerlei soorten vrijwilligerswerk en in 12 verschillende sectoren.

Wat wil de gemeente bereiken?

1. Empowerment: de regie over je eigen leven weer terug krijgen en je weer deel gaat uitmaken van de gemeenschap om je heen.
2. Employability: Je eigen weg weer kunnen vinden. Het leven teruggeven, vaardigheden voor arbeid aanleren, een arbeidsritme opbouwen, je correct leren gedragen.

Empowerment, wat houdt het in en helpt dit?

- Helpen van anderen. Hierdoor ga je je eigen problemen in een ander perspectief zien.
- Van nemen en geven krijg je de grip op je leven weer terug
- Het ervaren van dankbaarheid geeft de mensen weer eigenwaarde.

Employability, wat houdt het in en helpt dit?

- Ambachtelijkheid aanleren: je wordt ergens goed in.
- Onthaasting: je opgejaagde bestaan in de bijstand gaat weg, je vindt rust en zelfrespect
- Zingeving geeft zelfrespect.

Wat zijn de resultaten op langere termijn?

- Het perspectief kentert: Ik help anderen maar wie helpt mij?
- Het opgebouwde zelfrespect is heel kwetsbaar.
- Vernederende verwachtingen. Mensen hoopten beter te worden maar dat lukt niet en je komt niet verder.
- Er ontstaan onbeantwoorde verwachtingen.

Wel employability maar geen employment:

Je ontwikkelt nieuwe vaardigheden, maar je krijgt geen begeleiding

Je doet nieuwe contacten op maar er is geen bemiddeling

Je ontwikkelt een attitude (houding, denkwijze, opstelling) maar je krijgt geen response.

Uit de zaal komt de volgende opmerking:

Als je op je CV zet dat, als je tijdens een periode van werkloos zijn, vrijwilligerswerk hebt gedaan, je een “loser” gevonden wordt.

Resultaat:

- Mensen hechten zich aan het vrijwilligerswerk
- De afstand naar de arbeidsmarkt wordt groter, je wordt niet beter want je krijgt geen gerichte opleiding.
- Vroeger was men bang taken op zich te nemen, nu heeft men rust want nu heb je je werk. Je bent niet meer bereid om andere taken op je te nemen want je bent vrijwilliger.
- Zeer weinig mensen kwamen weer terug op de arbeidsmarkt. Men wil niets meer, als het zo blijft is het goed. Ook de sociale diensten gaan hierin mee.
- Het opgestelde beleid wordt niet gehaald.

Mensen in de bijstand hebben vaak een geschonden levensverhaal. Zij gebruiken het vrijwilligerswerk om het respect weer terug te krijgen en een hersteld levensverhaal te krijgen.

Soms vinden deze mensen dat zij met het vrijwilligerswerk de goede hulpverlening die ze ontvangen hebben, hiermee terug betalen en weten ze hierdoor het levensverhaal te herstellen. Het wordt soms weer onderdeel van wat verloren was.

Er ontstaat een wederkerigheid en niet zoals de politiek wil, een ruil.

Conclusies:

- Vrijwilligerswerk leidt niet automatisch tot re-integratie.
- Het gaat niet alleen om constructie maar ook om reconstructie.
- Dit is geen wederkerigheid. Echte wederkerigheid ontstaat als men na 2 jaar weer terug komt op de arbeidsmarkt.

Een andere opzet zou misschien zijn:

- Door middel van vrijwilligerswerk je schulden afbetalen.
- Door middel van vrijwilligerswerk punten scoren om een opleiding te kunnen volgen.
- Als een ouder van kinderen vrijwilligerswerk doet bij een vereniging, de kinderen van de vrijwilliger geen contributie laten betalen (bijv. voor voetballen).

Opmerkingen en vragen uit de zaal:

1. Vraag: Als je met vrijwilligerswerk je schulden aflost dan heb je toch ook een betaalde baan?

Antwoord: Dat klopt, maar het zou toch goed zijn en veel rechtvaardiger.

2. Vraag: Hoeveel van de 65 mensen zag perspectief om weer aan het werk te komen?

Antwoord: De groepen die gestimuleerd werden, “verleid” werden, zagen hierin wel perspectief.

3. Vraag: Zagen mensen perspectief om er beter van te worden, bijv. om de taal beter te leren?

Antwoord: voor de meeste mensen was de doelstelling weer terug te komen naar betaald werk.

4. Vraag: Verschillende gemeenten kunnen verschillende regels toepassen, mensen verschillend behandelen. Dit beïnvloedt de motivatie van mensen. Hoe los je dit op?

Antwoord: Je moet de behandeling van mensen gelijk trekken.

5. Vraag: We praten nu steeds over de vrijwilliger, maar wat vinden de vrijwilligersorganisaties ervan? Zij moeten verplicht mensen re-integreren. Iets wat de gemeente niet lukt.

Antwoord: Vrijwilligersorganisaties hebben hier moeite mee. Deze mensen hebben begeleiding nodig. Dit vraagt per vrijwilliger een investering en omdat zij maar kort werken, levert deze investering niets op.

6. Vraag: Wanneer heeft dit onderzoek plaats gevonden?

Antwoord: van eind 2009 t/m half 2012. Het was in de tijd van de crisis en dan is het ook moeilijk om banen te vinden.

3. Presentatie Ivo Korte

De heer Ivo Korte is directeur van Ferm Werk. Deze organisatie is een uitvoeringsorganisatie van de politieke wetten. Ferm Werk is op 1 januari 2014 opgericht. De organisatie is ontstaan door samenvoeging van drie organisaties:

- a. De Sluisgroep
- b. Intergemeentelijke sociale dienst Woerden
- c. Sociale dienst Bodegraven-Reeuwijk

De taken van de gemeenten worden steeds uitgebreid maar het budget wordt verlaagd. Dit betekent dat er efficiënter gewerkt moet worden. Dit wordt gerealiseerd door één organisatie die het hele veld van werk, inkomen en participatie bestrijkt. Dus ook het verzorgen van de uitkeringen.

Hoe gaan we dit invullen?

In 2014 wordt de organisatie opgetuigd. De drie samengevoegde organisaties met verschillende culturen moet een draaiende en goed werkende organisatie worden. Dit is heel lastig en heeft tijd nodig. Op 1 januari 2015 moet alles werken.

Verplichte tegenprestatie:

Zoals Thomas dat heeft verwoord en onderzocht, zo voelt Ivo Korte het ook. De verplichting door de overheid is er gelukkig niet meer maar welke mogelijkheden zijn er dan?

De wederkerigheid, in welk belang?

Zoals de politiek dit heeft ingestoken is dit niet bedoeld als re-integratie naar betaald werk.

Je kunt mensen veel beter direct begeleiden naar betaald werk, alleen is dat helaas niet altijd mogelijk. Werk blijft altijd het uitgangspunt omdat dit leidt naar empowerment; geluk en met een goed gevoel in het leven staan.

Er zijn drie basiscomponenten van het leven:

Werk - woning- wederhelft. Dit zijn de stabiele punten in het leven. Ferm Werk zet zich in op de eerste component, het werk.

Vaak is het zo dat mensen **zeggen** dat ze liever thuis zitten, maar zij zien zeker de voordelen van werken.

Reactie uit de zaal: Iemand is 20 jaar in dienst van de gemeente als straatveger. Hij wordt ontslagen en moet nu als vrijwilliger bij de gemeente straatveger zijn. Denk je dat deze persoon gemotiveerd is om dat werk te doen??

Ivo antwoordt dat een verplichting niet goed is, maar hij kan niet anders dan de wet uitvoeren. Nu zal in de gemeenteraad deze discussie gevoerd gaan worden.

Reactie uit de zaal: Ik heb 2 brieven van Ferm Werk ontvangen maar nergens worden de regels vermeld. En als je belt naar Ferm Werk dan weten ze het zelf ook niet. Als je naar een consulent vraagt dan zijn die er nog niet eens. Waar hebben we het over?

Ivo antwoordt dat alles zeker nog niet goed werkt. Hij vindt het daarom belangrijk te horen wat men vindt en ervaart, dan kan hij dit meenemen in gesprekken met de gemeente. Iemand in de bijstand kost de samenleving ca. € 18.000,-. Dit is de uitkering en begeleiding. Bij kortdurend werk kost het veel geld om dit te organiseren. (bijv. sneeuwruimen voor één of enkele dagen).

Begeleiding naar werk op langere termijn is veel goedkoper.

Reactie uit de zaal: Zou het goed zijn om eerst de uitgangspunten op te stellen, bv mensen met respect behandelen?

Ivo: Je doet dit werk niet om mensen te pesten maar om naar werk te begeleiden. Verplichte tegenprestatie voor een korte termijn is niet zinnig. Aan de gemeente zullen we de gevolgen van hun keuze duidelijk maken.

Er volgt nu een korte pauze. In deze pauze kunnen mensen hun vragen op papier zetten, dan zullen deze na de pauze voorgelegd worden aan het discussiepanel.

4. Paneldiscussie

Het panel bestaat uit:

- Thomas Kampen
- Ivo Korte
- Joyce Rupert. Zij is zelfstandig bedrijfsadviseur op het gebied van de interactie tussen bedrijf en werknemer en ontwikkeling werknemer. Zij is ook docent aan de Universiteit van Groningen.
- Robèrt Smits. Hij zit voor GroenLinks in de gemeenteraad en is lid van het algemeen bestuur van Ferm Werk.

De zaal krijgt de gelegenheid om vragen te stellen aan het panel. De ingeleverde vragen op papier zullen door Jan Bouwens worden gesteld.

- Vraag: Heeft Ferm Werk alle personeelsleden al aangenomen of komt dat nog?
Antwoord Ivo: We hebben wel voldoende mensen maar ze zitten nog niet allemaal op de juiste plek. Er worden nog steeds mensen ingehuurd. De drie organisaties en drie culturen samenbrengen is een moeilijke en tijdrovende klus. We zijn er dus nog niet.
- Vraag: Er is nu veel gesproken over vrijwilligerswerk maar niet over de tegenprestatie.
Antwoord Thomas: Het langdurend en kortdurend vrijwilligerswerk wordt nu overgenomen door de participatiewet. Men wordt min of meer verplicht iets te doen. Maar het soort werk, de duur en de omvang gaan gemeenten bepalen en we hopen dat die recht doen aan wat mensen willen.
Antwoord Robèrt: De discussie in de gemeente moet nog gevoerd worden. De wet is nog niet door de Eerste Kamer. Pas hierna praat de gemeente over welke tegenprestatie, wel of niet verplicht, de duur en de omvang.
- Vraag: Ik ben nu volledig afgekeurd. Ik ontvang WIA met aanvullend bijstand. Hoe wordt bepaald wat je als vrijwilliger moet of kan doen?
Antwoord Ivo: Iemand moet in staat zijn om werk te doen. Wat is passend? Dat is moeilijk te bepalen. Wie dit gaat bepalen is nog niet duidelijk. De gemeente zal kaders moeten aangeven en Ferm Werk zal dit uitvoeren.

- Vraag: Heeft dit tot gevolg dat er herkeuring zal plaatsvinden? Als je al vrijwilligerswerk doet en dit goed gaat, moet je dan meer gaan doen en hoe wordt geteld wat je nu al doet?
Antwoord Ivo: De uitvoering is nog niet bekend. Misschien is vrijwilligerswerk in dit geval al voldoende. Dit geldt ook voor mantelzorgers.
Toevoeging vraag: Er zijn nog geen consultants, hoe kan ik dit dan melden en vragen?
- Vraag: Als herkeuring gaat plaatsvinden, komen er dan nog meer Wajongers bij? Hoeveel mensen zitten in de bijstand in Bodegraven-Reeuwijk?
Antwoord Ivo: In Bodegraven-Reeuwijk zijn er ca. 250 mensen die een bijstandsuitkering ontvangen. De oude Wajongers blijven onder het UWV vallen.
- Vraag: U hebt gezegd dat een uitkeringsgerechtigde ca. € 18.000, - per jaar kost. Hiervan is € 12.000, - de uitkering. Wat is dan die € 6.000, -?
Antwoord Ivo: Het traject van begeleiding van de uitkeringsgerechtigde naar vrijwilligerswerk en betaald werk. Maar we moeten het met minder geld gaan doen. Hoe en wat is nog niet bekend.
- Vraag: Is Ferm Werk erop gericht om een goede match te vinden tussen een maatschappelijk zinvolle en voor de bijstandsgerechtigde zingevende tegenprestatie?
Antwoord Joyce: Instanties zijn druk bezig met empowerment en employability. Hierbij is de vraag aan de bijstandsgerechtigde “Wat zou je willen op langere termijn” belangrijk. Je moet de leiding over je leven weer terug krijgen. De overheid heeft hier een grote taak in en misschien ook wel de consultants van Ferm Werk.

Ivo: Er zijn twee belangrijke punten voor het vinden van een match:

- Wat zijn talenten en mogelijkheden van mensen en wat wordt er gevraagd?
- Wie kan niet en wie wil niet? Bij deze mensen moet je andere hulp bieden want daar zijn vaak andere problemen aanwezig.

- Vraag: Gaat Ferm Werk er ook voor zorgen dat er banen beschikbaar komen om de hoek?
Antwoord Ivo: Dat is de match die we graag maken. Ferm Werk zet daar zwaar op in. We zijn daar nu al behoorlijk succesvol in want we hebben meer banen dan mensen.

Antwoord Thomas: De gemeente zou aan de mensen op een respectvolle wijze kunnen vragen of ze wel of niet willen of kunnen. Bij de niet-kunners en niet-willers moeten ze doorvragen om de reden van dit antwoord te achterhalen.

Antwoord Robèrt: Van de uitkeringsgerechtigden vindt ca. 25% zelf weer werk, 25% vindt weer werk met hulp van begeleiding. Het resterende deel moet je apart bekijken en een deel hiervan zal misschien verplicht vrijwilligerswerk moeten doen.

Reactie uit de zaal: Sommige werkgevers draaien hun bedrijf op vrijwilligers, daar leven ze van en ze maken daar misbruik van.

Antwoord Ivo: Wij kunnen de werkgevers niet beïnvloeden en niets verplichten. Het probleem van verdringing is bekend.

- Vraag: Een bijstandsgerechtigde kan maar net rondkomen. Als je extra kosten moet maken om te gaan werken, krijg je die dan vergoed?
Antwoord panel: De gemeente betaalt veelal de reiskosten.

- Vraag: Iemand met een bijstandsuitkering kan niet “meedoen” met andere vrijwilligers die misschien wel meer baantjes heeft. Dit is voor degene die bijstand heeft heel vernederend.
Antwoord Ivo: Er zijn maar heel beperkte mogelijkheden hier iets aan te doen. Je ziet ook soms dat, als je mensen met een uitkering aan werk helpt, deze hierdoor minder overhouden. Wij kunnen hier niets aan doen.
- Vraag: Om mee te doen met andere vrijwilligers, hoe kan de gemeente dit gat dichten?
Antwoord Robèrt: Er zijn weinig middelen maar mensen moeten zich wel menswaardig voelen en niet vernederd worden.
- Vraag: Er is een vrijwilligersuitkering per jaar mogelijk van € 1.500, -. Waarom krijgen de mensen die vrijwilligerswerk doen deze uitkering niet?
Antwoord Thomas: Dit zou ook moeten en goed zijn. Sommige gemeenten doen dit ook. Het is voor gemeenten moeilijk deze vragen te beantwoorden. Maar misschien moeten de vrijwilligersorganisaties hier iets aan doen.
- Vraag: In Den Haag willen ze dat de niet-willers geen bijstand meer krijgen en soms zie je zelfs dat de uitkering van vorige jaren terug gehaald wordt. Wordt er door Ferm Werk direct per 1-1-2015 op grote schaal sancties of maatregelen opgelegd of is dit alleen bedoeld voor een “harde kern”?
Antwoord Ivo: Het beleid dat op 1-1-2015 van kracht wordt moet Ferm Werk uitvoeren. Het kan iets afwijken op 1-1-2015 maar beleid moet uitgevoerd worden.
- Vraag: Als later blijkt dat er een beoordelingsfout is gemaakt door Ferm Werk, vindt er dan herziening van de maatregel plaats?
Antwoord Ivo: Ja, dan herstellen we dit.
- Vraag: Vrijwilligerswerk doen prima, maar waarom dan geen basisloon invoeren zodat het toch betaald werk is?
Antwoord Robèrt: Er is nu een minimum loon voor werkenden en laten we daar a.u.b. niet aan tornen. Voor degenen die niet kunnen werken is er een vangnet.
- Vraag: Doen de mensen die bij Ferm Werk werken, zelf ook vrijwilligerswerk?
Antwoord Ivo: Dat weet ik niet, ik heb het ze niet gevraagd.
- Vraag: Kan Ferm Werk zich inleven in de mensen die een bijstandsuitkering ontvangen?
Antwoord Ivo: Niemand kan precies weten wat het is om een bijstandsuitkering te krijgen als je dat zelf niet hebt meegemaakt. Maar we staan er heel dicht bij en ik denk dat wij ons in kunnen leven in de problemen van deze mensen.
- Vraag: Kan de Stichting Puree een taak vervullen bij het vinden van een goede match?
Antwoord Jan Bouwens: Het is geen kerntaak van de Stichting Puree. Wel vinden we er iets van en met de informatie die wij krijgen, kunnen we in gesprek gaan met de gemeente.
- Vraag: In de wet staat het volgende over een tegenprestatie: De gemeente maakt een verordening over het wel of niet opleggen van een tegenprestatie. De tegenprestatie wordt alleen verplicht als het college dit oplegt.
Antwoord Robèrt: Het is een taak voor de gemeente om dit te bestuderen.

- Aanvullende opmerking uit de zaal: In Woerden is de discussie al gevoerd over een kortdurende verplichte tegenprestatie. Dit blijkt erg duur te zijn en daarom is de gemeente Woerden tegen een verplichte tegenprestatie. In de VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) zitten veel wethouders die hier tegen zijn.
- Vraag: Het is een hellend vlak; vrijwilligerswerk of betaalde opdracht bij de gemeente. Vaak is het een baan die gewoon een betaalde baan zou kunnen zijn. En dan zou er een basisbeloning tegenover moeten staan waar mensen van kunnen leven.
Antwoord Robèrt: Een basisinkomen nodigt mensen niet uit om meer te doen.
Opmerking zaal: Houdt zoveel mogelijk werk als betaald werk. We moeten geen verdringing bewerkstelligen.
Antwoord Robèrt: Misschien moeten we de begroting iets aanpassen bij het schrappen van banen en dat er toch een mogelijkheid blijft om vrijwilligers iets extra's te geven.
Antwoord Thomas: Het beleid zou erop gericht moeten zijn dat geschrapte betaalde banen geen banen worden voor vrijwilligers. Maar dan blijven er weinig vrijwilligersbanen over.

De meeste vragen uit de zaal zijn beantwoord.

Jan vraagt aan de panelleden een conclusie te trekken uit deze avond.

Thomas: Dit onderwerp maakt veel los onder de inwoners van een gemeente. Dit onderwerp is door de gemeente nog niet goed genoeg doordacht. Vooral verdringing is een groot probleem, zeker in de sector zorg. De gemeente moet met het maken van beleid hiervoor waken.

Joyce: Vrijwilligerswerk kan heel zinvol zijn maar een verplichting is niet goed. Je gaat mensen een schuldgevoel opdringen en dat is zeker niet de intentie, het is geen uitruil. Ferm Werk moet hierin begeleiden.

Ivo: We moeten nog veel meer nadenken over dit onderwerp, maar niet verplichten wat vrijwillig is. Begeleiding van mensen naar betaald werk is heel belangrijk.

Robèrt: Ik sluit me hierbij aan. Mensen moeten zich van waardeloos naar waardevol gaan voelen. Dat is participatie.

5. Sluiting

Jan Bouwens vindt dit mooie woorden voor het beëindigen van deze avond. Hij bedankt de mensen van het panel en de mensen in de zaal voor hun komst en inbreng.

Hij wijst nog eens op het invullen van de formulieren die op tafel liggen.

Er is ook een lijst waarop men zich kan aanmelden bij de Stichting Puree zodat u in een bestand komt met mensen die geïnformeerd worden over belangrijke ontwikkelingen.